

Lietuvybės Eldorade – šimtametę istoriją menantis Pensilvanijos lietuvių festivalis ir seniausios lietuviškos bažnyčios palikimo vingiai

Laurynas R. Misevičius – specialiai iš Pensilvanijos

Seniausios lietuvių bendruomenės už Lietuvos ribų reikia ieškoti ne Čikagoje, Londone ar Australijoje. Čia, šiaurės rytuose įsikūrusioje istorinėje Pensilvanijoje – dabartinių Jungtinių Valstijų lopšyje – užgimė ir šimtai didingų lietuvių bažnyčių bei vienuolynai, gausybė įspūdingų lietuviškų paminklų, kapinių, muziejų. Yra net miestų, kuriuose bent ant kelių namų toje pačioje gatvėje plevėsuoja lietuviškos trispalvės ar net kas trečias žmogus – lietuvių kilmės. 19 a. antroje pusėje vystantis angliakasių pramonei, daugelis šiaurės vakarų Pensilvanijos kaimų ir miestelių virto į išskirtinai lietuviškus. Sunku patikėti, bet ir iki šiol mūsų tautiečių įkurtų lietuviškų organizacijų, klubų, karčemų gausa šis regionas pralenkia ne tik Amerikos lietuvių sostine laikomą Čikagą, bet ir daug artimesnes Lietuvai etnines žemes Baltarusijoje ar Lenkijoje.

Būtent šias kiekvienam lietuviui brangias vietoves iš užmaršties ištraukti pasiryžo tinklalapio „Gabalėliai Lietuvos“ komanda, šiomis dienomis išvykstanti į patį „lietuviškiausią“ JAV regioną – šiaurės rytus. O prieš ketvertą metų, 2013-ųjų rugpjūtį, tuometinis LR ambasadorius JAV ir Meksikoje Žygimantas Pavilionis, dalyvaudamas Pensilvanijos Skulkilio apskrityje (*Schuylkill County*) vykusiose Lietuvos dienose, šią vietovę – pritarus Pensilvanijos valstijos valdžiai – įvardijo

„JAV mažąja Lietuva“ (angl. *Little Lithuania USA*). Skulkilio apskritis taip pavadinta dėl didžiausio lietuvių kilmės gyventojų procento visoje Jungtinių Valstijų teritorijoje ir didžiulio jų indėlio į apskrities ekonominę bei kultūrinę raidą. Remiantis JAV gyventojų surašymo duomenimis, net 10 proc. visų Skulkilio apskrities gyventojų yra nurodę savo lietuvišką kilmę, o kai kuriose šios apskrities vietovėse, pvz., Šenandòa (*Shenandoah*) miestelyje, lietuvių kilmės amerikiečiai sudaro iki 30 proc. vietos gyventojų. Lietuvių dienos Frakvilio (*Frackville*) mieste yra vienas seniausiu etninių festivalių JAV – šių metų rugpjūčio 12–13 dienomis rinkomės į Švč. Mergelės Marijos Apsireiškimo bažnyčios (lietuvių aukomis statytos 1914 m.) salę jau 103-iajai tokiai šventei! Na o prieš trejetą metų jubiliejinio 100-ojo tokio festivalio metu taip pat pažymėtas Lietuvos kariuomenės bei Pensilvanijos nacionalinės gvardijos bendradarbiavimo dvidešimtmetis, ir šiemet Lietuvių dienų metu atvyko tiek Lietuvos, tiek Pensilvanijos kariai.

Tarp Skulkilio apskrities lietuvių, kurių dauguma yra dar 19 amžiuje atvykusių „angliakasių“ emigrantų palikuonys, išsiskiria advokato Paul Domalakes ir jo brolio draudimo agentūros savininko Larry Domalakes šeimos (abu – lietuvių kilmės), kurių dėka ir šiandien tebėra gyva šimtametė Amerikos lietuvių istorija „JAV mažojoje Lietuvoje“.

Frakvillio lietuviai

Ištisą dešimtmetį Lietuvių dienoms vykus patogioje Skulkilio prekybos centro salėje (*Schuylkill Mall*), šią vasarą broliams teko ieškoti alternatyvos – kaip ir daug kur šiais laikais Šiaurės Amerikoje, didžiulis pereitame amžiuje statytas molas už kelių dienų, deja, užvers savo duris visiems laikams. Tačiau antrąjį šimtmetį skaičiuojantis JAV ilgiausias be pertraukos tebevykstantis lietuviškas festivalis nesibaigia – Lietuvių dienas antrąjį rugpjūčio savaitgalį sutiko priglausti Švč. Mergelės Marijos Apsireiškimo parapija, šalia kurios tebėra ir lietuviškas muziejus bei kultūrinis centras, įkurtas 1982 m. Iš įvairių Rytų pakrantės bei Vidurio Amerikos valstijų į festivalį suvažiavę svečiai domėjosi jame esančiais dar 19 a. pab. surinktais angliakasių daiktais, nuotraukomis, taip pat mūsų tautiečių pintais ar austais dirbiniais. Na o koncertinėje Lietuvių dienų programoje pasirodė Bostone gyvenanti lietuvė dainininkė ir kompozitorė Simona Minns, skambinusi kanklėmis, šoko tautinių šokių grupė „Malūnas“ (vad. Rytis Grybauskas) iš Baltimorės, Lynn Cox ir Steve Epsteino duetas iš Filadelfijos. Sekmadienį sušoko ir jauniausieji – Mahanoi Sičio (*Mahanoy City, PA*) „Gintaro“ grupės atstovai, pasaką apie Eglę žalčių karalienę ekranizavo vietinių lietuvių vaikų ir suaugusiųjų būrelis, o festivalio pabaigoje Augis iš Klivlando kartu su partizanų atvaizduotojų grupe ir kitais atlikėjais drauge užtraukė „God Bless America“ ir „Lietuva brangią“. Išsiskyrėme pasižadėję kitąmet vėl susitikti – Lietuvių dienos Frakvile tęsis!

1914 m. įkurtoje Švč. Mergelės Marijos Apsireiškimo bažnyčios salėje (Annunciation BVM) šiemet pirmą sykį vyko Lietuvių dienos Frakvilyje

Pagrindinis Lietuvių dienų organizatorius Paul Domalakes (dešinėje) su Augiu

Lietuvių dienų istorija

Beveik 10 metų iš eilės Lietuvių dienos Pensilvanijos Skulkilio apskrityje nebeįsivaizduojamos be pokario laikmečio partizanų vaizdavimo

REST ROOMS

Lietuvių kilmės Joseph ir Barbara Dereskavich yra žinomi įmantriais medžio dirbiniais

Mugės akimirkos

Atskira tema būtų seniausios lietuviškos už Atlanto dar 1891 m. pradėtos statyti daugiau kaip šimtmetį Šenandòa angliakasių miestelį pačiame Skulkilio regiono viduryje puošusios Šv. Jurgio bažnyčios likimas. Nepaisant didelių parapijiečių protestų ir daug kam įtartinų Alentauno (*Allentown, PA*) vyskupijos sprendimų, jos tvirtas kaip uola pastatas buvo nugriautas dar 2010 m. žiemą, o bažnyčios varpai, reto grožio vitražų langai ir kitokios religinės kilmės interjero detalės turėjo būti išsaugotos Skulkilio saugykloje. Tačiau Šv. Jurgio bažnyčios parapijiečiai neseniai išsiaiškino, kad visi 10 šios unikalios buvusios seniausios Amerikos lietuvių statytos JAV šventovės varpų jau iškeliavo… į Šv. Jono Vianėjaus katalikų bažnyčią Hjustone (*Houston, TX*). Šios parapijos žiniaraštis rašo, kad 2016 m. gruodžio 11-ąją į šį Teksaso valstijos miestą (beje, vėliau, šių metų rudenį nusiaubtą *Harvey* uragano, kuris sukėlė didžiulius potvynius) atvežti dar 1907-aisiais Merilando (*Maryland*) valstijoje išlieti seniausiai Amerikoje lietuviškai Šv. Jurgio parapijai priklausę dešimt varpų. Vis tik dar 2009-aisiais Alentauno vyskupija, visiems pranešdama apie Šv. Jurgio bažnyčios numatomą nugriovimą, oficialiame rašte

parapijiečiams žadėjo, kad dalis šimtamečių varpų ir granitas, likęs nugriovus šventovę, bus panaudoti specialiam varpui-bokštui, kuris bus pastatytas šios šventovės atminimui – toje pačioje šimtmetį prieš tai atstovėjusios bažnyčios vietoje. Į Lietuvių dienas Frakvilyje-PA rugpjūčio 12–13 dienomis gausiai susirinkę Šv. Jurgio parapijai priklausę lietuviai pastebėjo, kad dauguma didžiųjų granito akmenų, užsilikę nuo 2010 metų bažnyčios griovimo, dabar tiesiog sumesti *Calvary Hill* kapinių teritorijoje (žr. Jimo Setcavage nuotraukose):

Taigi kyla natūralus klausimas, ar iš tos vietos bus lengviau juos atsivežti atgal į Šenandòa centrą statant žadėtą atminimo bokštą? O kas sugrąžins iš tolimojo Teksaso bent vieną istorinį varpą? Viltis miršta paskutinė, taigi gal bent iki kitų, 2018 metų, Lietuvių dienų Frakvilyje-PA turėsime bent dalį atsakymų į šiuos istorinės lietuviškos parapijos nenurimstančių mūsų tautiečių, tikėsimės, ne vien retorinius klausimus.

Alvino Luschas, Ellen ir Kendall Svengalis, Jimo Setcavage nuotraukos

pasauliolietuvis.lt